

АЛЕКСАНДАР С. ВЕЉКОВИЋ

ЕЛЕМЕНТИ ЗА СИСТЕМСКИ ПРИСТУП У ГЕОГРАФСКОМ ПРОУЧАВАЊУ ГРАДА

У досадашњим географским проучавањима града предмет, тежиште и оквир, нису били једнозначно постављени.¹ Недовољно јасан и прецизан скуп критеријума за утврђивање конзистентног географског приступа проблематици града, са једне стране, и различити приступи, идеје проистекле из економских, социолошких и архитектонско-урбанистичких истраживања бројних и различитих аспеката проблематике града, као и атрактивност и актуелност неких проблема у развоју и животу градова, са друге стране, довели су до значајних разлика у схватањима о тежишту и оквирима географског проучавања града, његове структуре.

Системски приступ у географском проучавању града пружа нове и широке могућности у истраживањима града, у сазнавању његове структуре, његових значајних елемената (полова веза и полова развоја), у утврђивању правилности у размештају појединих делова града и просторне организације града у целини, као и правилности у спонтаном и усмераваном развоју његове просторне структуре.

У географском проучавању града овај приступ је релативно нов, делимично изграђен. Своди се, углавном, на функцијску структуру у урбаним регијама (агломерацијама), на подсистеме у просторној структури града (на функцијско-просторну, популацијско-просторну и морфолошку структуру), као и на неке од елемената у функцијско-просторној структури града — пословни центри, концепт јединице суседства, саобраћајна мрежа, индустријско-просторне јединице. (2; 3; 15; 17, 51—137).

Циљ израде овог рада је био — да се постави скуп најважнијих елемената системског приступа у географском проучавању града, да се у општим цртама ови елементи изложе, разраде и објасне и да се ис-

¹) Ова оцена је дата на основу информација из радова датих у списку *литературе*.

Рецензент: **Др Олга Савић**, Београд

такну неке од последица, промена до којих би дошло у *методологији примењених истраживања*, везаних за израду урбанистичких планова.

Овај рад је израђен на основу идеја из студија, приручника и монографија датих у списку литературе, као и на основу искуства стечених у примењеним географским истраживањима.

ОСНОВЕ ЗА ПОСТАВЉАЊЕ СИСТЕМСКОГ ПРИСТУПА У ГЕОГРАФСКОМ ПРОУЧАВАЊУ ГРАДА

За решавање основног проблема постављеног у овом раду (скуп елемената за системски приступ у географском проучавању града), пошло се од дефиниције просторне структуре града, коју је изложио М. Vresk (17, 51). По овој дефиницији — *просторна структура града* обухвата „просторни распоред, те систем веза и односа између елемената појединих феномена у простору града”. Она је израз односа и веза три битне компоненте, парцијалне структуре града.

У вези са разрадом појма просторне структуре града, намеће се потреба, да се реше два проблема:

- однос између ових парцијалних структура (функцијске, популацијске и морфолошке) у склопу укупне просторне структуре града и
- двојни аспект суштине функцијско-просторне структуре града.

Уствари, *функцијско-просторна структура* представља основни, кључни део и израз града као просторног система. Наиме, уколико би се пошло од улоге и значаја појединих компонента и њихових елемената у формирању рационалне организације живота и рада становништва на територији града, од усклађеног размештаја и повезивања делатности, од „функционисања”, развоја и ширења града, произилази да — основно и водеће место и улогу у просторној структури града имају елементи функцијско-просторне структуре града (16).

Друге две компоненте просторне структуре (популацијска и морфолошка) немају довољно јасно изражена сва својства просторних система. Елементи ове две парцијалне структуре су уско повезани, зависни су или су материјални израз и просторна основа за елементе функцијско-просторне структуре града.

У вези са функцијско-просторном структуром треба истаћи и њен *двојни аспект*. Наиме, у досадашњим урбогеографским истраживањима, као и истраживањима за потребе планирања развоја и просторне организације града, није јасно уочена разлика, нити је разјашњен двојни аспект ове парцијалне структуре града.² Ради се о два приступа, а самим тим и о два појавна, међу собом повезана вида функцијско-просторне структуре града.

²) Ова констатација је дата на основу информација из наведене литературе, као и из анализе извесног броја приступа примењених у истраживањима за потребе урбанистичких планова у ужој Србији.

Први вид функцијско-просторне структуре *полази од скупа делатности*, размештених на територији града. Ова структура се изражава кроз различите просторне јединице, у којима се обављају производне, прометне, услужне и друге делатности, као и кроз просторне и функцијске односе и везе између ових просторних јединица и делатности.

Други вид просторно-функцијске структуре града *полази од животних активности* везаних за организацију живота и рада становништва у неком геопростору. Ради се о просторним јединицама, деловима града, у којима се обављају једна или више активности, које су израз живљења становништва (становљење, рад, рекреација, снабдевање, комуникације итд.). Све овакве просторне јединице, са везама у оквиру њих и између њих, сачињавају други вид функцијско-просторне структуре неког града.

Између ова два вида функцијско-просторне структуре града постоје јасни односи и везе. Први вид, просторни систем заснован на везама између делатности, је *ужи и не обухвата читаву просторну структуру града*. Насупрот, други вид — заснован на размештају и везама јединица у којима се остварују животне активности становништва — просторно је *шири и покрива читаву територију града*. Поред тога, просторне јединице са делатностима, које имају своје место и улогу у подели и организацији рада у оквиру града и између града и околног простора, истовремено се јављају и као јединице, које имају своју функцију у територијалној организацији живота и рада становништва и у граду и на ширем простору.

ЕЛЕМЕНТИ ЗА СИСТЕМСКИ ПРИСТУП У ГЕОГРАФСКОМ ПРОУЧАВАЊУ ГРАДА И ЊЕГОВЕ ФУНКЦИЈСКО-ПРОСТОРНЕ СТРУКТУРЕ

У функцијско-просторној структури града постоји велики број просторних јединица. Оне се међу собом разликују по садржају, функцији у организацији, као и улози у развоју и ширењу града.

Врсте просторних јединица према садржају

У основи сваке јединице у граду налазе се организацијски облици појединих делатности (привредних или непривредних) или се у оквиру њих одвијају неке од животних активности становништва тога града, па и суседних насеља (зоне становања, рада, рекреације итд.). Посебан скуп јединица представљају оне, које имају везну или сервисну улогу у просторној структури града (саобраћајна чворишта и комуналне зоне, инфраструктурни системи).

Према своме садржају, све ове просторне јединице се могу разврстати у три групе:

— *елементарне просторне јединице*, састављене од елементарних организационих јединица појединих делатности или активно-

сти, везаних за исти локалитет (на пример: просторне јединице у којима се налази само један индустријски погон, складиште неке радне организације, школа, група стамбених објеката и сл.);

- *сложене просторне јединице хомогеног састава*, настале концентрацијом истоврсних елементарних јединица или система таквих јединица на истом локалитету (на пример: индустријске зоне различитог типа, складишне зоне, специјализовани просторни центри, стамбене зоне, зоне рекреације, саобраћајне зоне, чворишта итд.);
- *сложене просторне јединице хетерогеног састава*, настале концентрацијом разноврсних елементарних организационих јединица, скупова или система елементарних јединица (на пример: привредне зоне, као саобраћајно-складишно-производне зоне, складишно-комуналне зоне, робни терминали, као саобраћајно-складишне-прометне зоне, стамбена насеља са својим центром, стамбено-индустријске зоне итд.).

У структури града се врло често може наћи и на сложене просторне јединице, у којима се, поред специфичних елементарних јединица, налазе и такве које по свом садржају не спадају у овакву врсту просторних јединица. Ради се, уствари, о јединицама, које представљају заостале елементе из раније просторно-функцијске јединице, а пова још увек није у целини оформљена. Тако се у неким индустријским зонама налазе стамбени објекти или се у оквиру лучке зоне налазе организације, које немају никакве везе ни са водним саобраћајем, ни са другим организацијама, размештеним у лучкој зони. Слична је ситуација и са старим индустријским погонима у оквиру централне зоне града или у густо изграђеним стамбеним деловима.

Врсте просторних јединица према улози у функцијско-просторној структури града

Са становишта функција, све просторне јединице у граду могу се разврстати у три групе:

- просторне јединице које се јављају *као основни полови веза, конвергенције и дивергенције* кретања становништва, робе и информација, организације послова, производње и пружања услуга или само једног од ових видова кретања или функција у просторној структури града (главни градски центар, секундарни пословни центар града, значајни специјализовани центри услуга, разне врсте привредних зона, значајнија саобраћајна чворишта итд.);
- просторне јединице које немају улогу пола и, по правилу, чине *комплементарну јединицу, функционално повезану са делом града*, који има улогу центра града, центра услуга итд. (најбољи пример за овакве јединице су стамбени делови града);

- просторне јединице које имају улогу *пола мањег значаја* и повезане су са половима вишег реда и са деловима града, који имају комплементарну улогу у функцијско-просторној структури града (центри у стамбеним насељима, центри и мале индустријске зоне у склопу стамбено-индустријског комплекса итд.).

Просторне јединице које имају улогу *пола* у просторној структури града немају исти значај. Разликују се по својој величини и величини територије, коју својим функцијама покривају, затим — по положају у систему веза у граду и града са другим насељима, по обиму и интензитету веза, кретања, које изазивају. Уствари, просторне јединице — полови веза — истог садржаја и истоврсних функција образују у просторној структури града један хијерархијски више или мање уређен подсистем, састављен од просторних јединица различитог значаја. Тако се на територији великог града могу уочити хијерархијски организовани следећи подсистеми просторних јединица:

- *пословни центри општег типа*—главни градски центар, који својим функцијама покрива читав град и његову гравитациону зону, и центри нижег реда, који својим функцијама покривају шире или мање делове територије града (17, 61—70),
- *специјализовани центри* — образовни, здравствени итд.,
- *индустријске зоне* састављене од индустрија, које имају више или мање значајно место и улогу у организацији производње и у производним везама на територији града и изван њега — произвођачи сировина и респроматеријала или произвођачи финалних производа (14, 36—37; 15, 11—15 и 166—171),
- *привредне зоне*, које имају већи или мањи значај у привредним везама у граду и са околним простором,
- *складишне зоне* — са сабирном или дистрибутивном функцијом различитог значаја, које имају шире или уже зоне веза, јачи или слабији интензитет веза са другим деловима града и међу собом, као и са околним ванградским простором,
- *чворишта у мрежи речних, друмских и железничких саобраћајница*, према карактеру чворишта (претоварни или нодални пункт), према обиму промета, значају и значењу саобраћајница за које се везују, као и према условима и домету веза са територијом изван тога града.

Функцијско-просторна структура града

Главни градски (пословни) центар, велике индустријске и привредне зоне, које заузимају кључно место у производним и привредним везама у граду, заједно са најважнијим саобраћајним чвориштима и магистралним саобраћајницама — сачињавају окосницу, највиши ниво у функцијско-просторној структури града (11, 70).

Ова окосница просторне структуре је носилац регионалних функција града, носилац је веза читавог града са другим градовима и насељима у његовој гравитационој зони. Истовремено, она је и основни интегративни елемент у просторној структури града, носилац веза и функција за све остале делове града. Ради се о производним, пословним, организацијским и другим привредним везама, затим — везама ради снабдевања становништва, коришћења услуга или због рада запослених у овом језгру града. Далеко највећи обим од укупних веза, кретања и транспорта, комуникација на територији града, умерен је управо ка овом језгру просторне структуре града.

Сви остали делови града — пословне зоне нижег реда, односно ужег просторног значаја, мање привредне и индустријске зоне, стамбена насеља итд. — представљају функцијски и просторно зависне или *комплементарне јединице везане за ово основно језгро града*.

Ова окосница просторне структуре, заједно са другим макроцелинама града, једноставног или сложеног садржаја, које су зависне или комплементарно повезане са овим језгром, образују макросторни систем града. Тако се у просторној структури Београда издвајају следеће велике целине: центри агломерације, прелазна зона мешовитог садржаја, унутрашња претежно стамбена зона, ивична зона у којој се стамбени делови преплићу са привредним односно индустријским зонама и појас приградских насеља (15, 93—95 и карта 3).

У оквиру ових макроцелина се, више или мање јасно, издвајају мање функцијско-просторне јединице. Заснивају се на просторним и функцијским везама полова нижег реда (пословних центара, мањих индустријских и привредних зона, складишно-снабдевачких пунктова, специјализованих центара услуга и сл.) и околних стамбених делова града. На тај начин се уобличава укупна слика о граду, као великом и сложеном просторно-функцијском систему.

Развојни елементи у просторној структури града

Поред приступа граду као просторном систему, који функционише, он се може посматрати и као еволутивни просторни систем (9, 64). У његовој структури се издвајају *просторне јединице*, у чијем саставу се налазе организационе јединице таквих делатности, које имају особине пола раста или пола развоја.

Као најзначајнији полови развоја у просторној структури града најчешће се јављају: велике индустријске зоне, у којима се налазе организације из одређених групација хемијске индустрије, петрохемије, производње саобраћајних средстава итд., затим — велике привредне зоне сложеног састава (лучко-индустријско-складишно-прометне зоне), главни градски центар, са својим трговинским, пословно-посредничко-организацијским и финансијским делатностима, итд. (4; 8; 109—113).

Поред тога, као полови агломерирања елементарних или скупова елементарних јединица, могу се испољити и такви делови града, у ко-

јима постоје неке изузетне компаративне локационе предности за њихов смештај и развој. У овакве полове развоја спадају *саобраћајна чворишта, магистралне саобраћајнице*, које омогућавају непосредну везу са значајним половима функција у просторној структури града итд.

Утицај полова развоја се не своди само на елементе функцијско-просторне структуре града, већ се врло снажно испољава и у његовој популацијско-просторној и морфолошкој структури (16).

Подстицајни утицаји полова развоја у просторној структури града могу се испољити:

- *на истом локалитету*, на коме се налази и сам пол; испољавају се у облику концентрације нових истоврсних по садржају просторних јединица или као агломирање других врста елементарних или сложених просторних јединица;
- *на другом локалитету* на територији града, на којима постоје повољни услови за формирање и развој нових организационих јединица, технолошки, економски или, уопште узев, функционално зависних од полова развоја и
- *у околним приградским насељима*, која имају повољна локациона својства за развој оваквих елемената просторне структуре града.

Као резултат експанзивног развоја пола и његовог развојно-подстицајног деловања, у просторној структури града настају нове, сложене просторне јединице. Оне се састоје од међу собом повезаних елемената функцијско-просторне, популацијске и морфолошке структуре. Врсте таквих јединица, њихове димензије, састав, еволуција представљају значајан изазов за географска истраживања.

Насупрот, између елементарних јединица, које настају око локалитета или осовина специфичних компаративних положајних предности, *не морају постојати везе кооперације и координације*. Такве просторне јединице често сачињавају само скуп међусобно неповезаних елементарних јединица на истом локалитету. Поред тога, код оваквих просторних јединица није често изражена правилност у редоследу развоја, у повољности њиховог размештаја и међусобног просторног груписања.

Места у просторној структури града, на којима ће се испољити утицај полова развоја, зависе од врсте и снаге пола, и подстицаја које он изазива, као и од локационих и организационих предности појединих делова територије града за прихватање оваквог деловања пола.

Развојна снага неког пола, врсте, интензитет и домет његовог утицаја у просторној структури града зависе од просторних димензија такве развојне јединице, врсте делатности и снаге њеног поларизационог деловања, ширине, броја и дубине веза, које има или ствара у структури града, али и од дужине његовог развојног циклуса. Током довољно дугог периода, са изменама у структури делатности и функција града у ширем простору, у просторној структури града се јављају нови полови развоја, агломирања и ширења града. Они могу битно изменити дотадашњи систем полова развоја и полова веза, па и сам садржај и димензије језгра града.

Полови дегломерирања у просторној структури града

Поред полова веза и развоја, у граду се јављају и просторне јединице, које могу бити и *врло значајни извори сукоба, сметњи, опасности или загађивања околних делова града*. То могу бити неке врсте индустријских зона, станице за пречишћавање отпадних вода, депоније смећа, гробља итд. Такве просторне јединице се, по правилу, испољавају као дегломеративни елементи у просторној структури града. Обично се лоцирају у оним деловима града или изван њега, где њихови негативни утицаји на остале елементе просторне структуре града су и биће најмање значајни.

Околина града посматраног као просторни систем

Околину града, посматраног као просторни систем, сачињавају елементи природне и регионалне средине. Они делују као спољни фактори размештаја и развоја појединих врста просторних јединица града. Ове се, по правилу, формирају и развијају на таквим локалитетима, који по својим карактеристикама (условима за изградњу, условима за повезивање итд.) најбоље одговарају њиховим локационим захтевима.

Улога и значај елемената природне и регионалне средине за размештај и развој појединих просторних јединица града и његове укупне просторне структуре су различити и током времена се мењају.

Тако, везе између елемената природне средине и елемената просторне структуре града могу бити тројаке: ресурсне или еколошке (1, 194—197), или, чак, неки елементи природне средине могу истовремено бити и елементи просторне структуре града. То су они делови, који непосредно служе задовољавању неких од потреба становништва (природне шуме, зелене и водене површине за рекреацију, видиковци и сл.).

Везе између града и регионалне средине су двосмерне. Израз су територијално-друштвене поделе рада и одвијања циклуса производње, размене и потрошње између појединих просторних јединица града и насеља у његовом гравитационом подручју.

Поред функцијских веза, између града и околног простора се одвијају и развојна деловања. У овим односима град игра улогу географског пола развоја, са поларизационом, дифузноом или посредничком улогом у развоју мреже насеља, размештених у околном простору.

КОНЦЕПТ ГРАДА КАО ПРОСТОРНОГ СИСТЕМА

У новијим радовима из научних области, које се баве градом, изражене су значајне разлике у схватањима о суштини и карактеристикама града као система и о његовим елементима (5, 8).

Полазећи од приступа изложеног у овом раду, као и од битних својстава система (целовитост, компонентност, интегративност, структурност

припадност системима вишег реда, развојност - 13, 14—22) као принципа и критеријума за оцену карактеристика града, град као својеврстан геосистем се може конципирати на следећи начин.

Прво, град као појава у геопростору има своје *јасне морфолошке, социоекономске и функцијске границе*.

Друго, град се састоји од просторних јединица, које су формиране од елемената три основне, парцијалне структуре: функцијско-просторне, популацијско-просторне и морфолошке структуре (17, 51). Поједини елементи ових *парцијалних структура су просторне јединице*, издвојене или на основу сличности својих карактеристика или на основу јачине везаности за неки производни, услужни, организацијски или радни центар на територији града. Основу за издвајање просторних јединица, које представљају елементе комплексне просторне структуре града, сачињавају елементи функцијско-просторне структуре.

Треће, просторне јединице, као делови просторне структуре града, међу собом су повезане у град као целину, чија се својства битно разликују од суме појединачних својстава његових делова.

Четврто, односи и везе између појединих делова града, односно — његових просторних јединица, у крајњој линији нису случајни. Град је, у основи, више или мање *уређен и организован скуп* међусобно функцијских и просторно повезаних делова, јединица. Начин просторно-функцијске повезаности ових делова се изражава посебном просторним моделом, карактеристичним за тај град.

Пето, град је истовремено и *подсистем*, елеменат сложенијих, ширих геопросторних целина.

Шесто, град је и *најдинамичнији елемент геопростора*. Ова особина у основи проистиче из постојања полова развоја у његовој просторној структури. Развојни утицај ових полова се одражава и у другим просторним јединицама на територији града и у околним насељима, повезаним са тим градом. Њихов развојни утицај се изражава у једном од следећих облика: концентрација, агломирање, дегломирање, поларизација или дифузија.

ПОЖЕЉНЕ ПРОМЕНЕ У МЕТОДОЛОГИЈИ ИСТРАЖИВАЊА ЗА ПОТРЕБЕ УРБАНОГ ПЛАНИРАЊА

Развој и примена системског приступа у проучавању просторне структуре града одражава се или ће се одражавати и у садржају, приступу и методама истраживања за потребе урбаног планирања. Очекивани и пожељни правци ових промена треба да буду:³

³) Овакве препоруке су дате на основу оцена приступа и метода израде урбанистичких планова у неколико најразвијенијих планерских организација са територије уже Србије.

- град се мора проучавати и планирати као просторни систем, који као такав постоји и непрекидно се развија,
- с обзиром на кључни положај и улогу функцијско-просторне структуре града, у односу на популацијско-просторну и морфолошку структуру, пројекција броја становника не може бити полазна основа у пројекцији будућег развоја града, већ то мора бити — пројекција функцијске структуре, односно пројекција делатности;
- зоне проучавања спољних фактора развоја, веза и развојног утицаја града, омогућиће да се јасно поставе подручја истраживања и подручје планирања града;
- и у фази истраживања и у фази израде будуће просторне организације града, морају бити присутна и јасно изражена оба аспекта функцијско-просторне структуре града (по делатностима и по животним активностима становништва);
- у анализи, оцени и планирању развоја града и његове просторне организације, треба да се изрази селективан приступ у односу на просторне јединице града и на његове просторне подсистеме; кључно место и приоритет у постављању решења треба да имају значајни полови веза и полови развоја;
- план будуће намене површина не може бити једини синтетички плански документ; њему мора да предходи планирани модел будуће просторне организације града, као великог и сложеног система;
- урбанистички план мора да садржи и решење за поступак даљег развоја и трансформације постојеће у планирану просторну структуру града, са редоследом приоритета у изградњи појединих делова града и са редоследом акција за формирање мањих и већих просторних јединица у структури града.

ЛИТЕРАТУРА

1. Алаев Э. Б. (1983): *Социально-экономическая география*; Москва.
2. Beaujeu-Garnier J. (1980): *Géographie urbaine*; Paris.
3. Carter H. (1979): *The study of Urban Geography*; London.
4. Harris Ch. D., Ullman E. L. (1945): *The Nature of Cities*; Annals of the American Academy of Political and Social Sciences, Vol. 242.
5. Яргина Н. З. (1984): *Градостроительный анализ*; Москва.
6. Johnson J. H. (1970): *Urban Geography*; Oxford — New York.
7. King L. J., Gollidge R. G. (1978): *Cities, Space and Behavior — The Elements of Urban Geography*; New Jersey.
8. Krešić I. (1981): *Prostorna ekonomija*; Zagreb.

9. Mc Loughlin J. B. (1972): *Planification urbaine et régionale*; Paris.
10. Northam R. M. (1979): *Urban Geography*; New York.
11. Попков Ю. С., Посохин М. В., Гутнов А. Э., Шмутьян Б. Л. (1983): *Системный анализ и проблемы развития городов*; Москва.
12. Rupert K., Schaffer F., Maier J., Paesler R. (1981): *Socijalna geografija*; Zagreb.
13. Трофимов А. М., Солодухо Н. М. (1984): *Методологическое обоснование принципов, лежащих в основе математического моделирования географических систем*; Казань.
14. Вељковић А. С., Вујошевић В., Живков Д. и др. (1975): *Програм просторног развоја и изградње индустрије Београда 1976—1985*. Београд.
15. Вељковић А. С. (1983): *Индустрија као компонента просторно-функционалне структуре Београда*; Београд.
16. Вељковић А. (1986): *Град — пол развоја у мрежи насеља*. ИАУС, Саопштења бр. 17. Београд.
17. Vresk M. (1986): *Osnove urbane geografije*; Zagreb.
18. Vrišer I. (1984): *Urbana geografija*; Ljubljana.

R é s u m é

ALEKSANDAR S. VELJKOVIĆ

ÉLÉMENTS POUR L'ABORD DE SYSTÈME DE L'ÉTUDE GÉOGRAPHIQUE DES VILLES

Dans les études géographiques de la ville, qui ont été faites jusqu'à présent, l'abord et l'objet n'ont pas été posés d'une manière univoque.

L'abord de système offre de vastes possibilités nouvelles pour poser un objet et contenu consistants de l'étude géographique de la ville, dans les recherches théoriques aussi bien que pratiques.

Dans le présent travail sont exposés les éléments fondamentaux d'un tel abord, ainsi que les conséquences de l'application, auxquelles on arriverait dans la méthodologie de l'élaboration des plans urbanistiques.

La base de départ dans le présent travail ont représenté:

- la définition de la notion de structure spatiale de la ville, le rapport entre les composantes particulières de la structure spatiale de la ville (de fonctions, de population et morphologiques), et
- les rapports entre deux aspects de la structure fonctionnelle-spatiale de la ville, qui se manifeste comme porteur fondamental de ses propriétés de système.

Les éléments de la structure fonctionnelle-spatiale sont les unités spatiales, de contenu simple ou complexe, composées d'unités élémentaires organisationnelles d'activité, ou de systèmes des unités élémentaires organisationnelles des activités ou des ensembles fondamentaux organisationnelles des activités de vie (habitation, travail, récréation, approvisionnement, etc.). Ces unités spatiales, les parties de la ville diffèrent l'un de l'autre par les dimensions, le contenu et les fonctions qu'elles ont dans l'organisation spatiale de la ville et dans son développement.

Les pôles fondamentaux, les plus importants, des fonctions constituent l'ossature de la structure spatiale de la ville et avec les autres parties de la ville constituent un système spatial hiérarchique, plus ou moins aménagé.

Dans la structure de la ville se distinguent aussi les unités spatiales dans la composition desquelles se trouvent les activités, à cause desquelles elles se manifestent comme pôles du développement, de l'expansion, de la concentration ou de l'agglomération des unités organisationnelles nouvelles, des objets nouveaux ou comme facteurs du développement ou des changements des autres parties de la ville et des agglomérations de la banlieue.

Outre les pôles de relations et de développement, dans la structure de la ville se distinguent aussi les pôles de désagglomération, qui agissent comme source des conflits, obstacles, dangers ou de pollution des parties avoisinantes de la ville.

Les environs de la ville sont constitués des éléments du milieu naturel et du milieu régional. Ils se manifestent comme facteurs externes du développement et de la disposition des parties individuelles de la ville et même de la ville dans son ensemble.

L'abord de système doit inciter aussi les changements importants dans la méthodologie de l'élaboration des plans urbanistiques. Ceci se rapporte, en premier lieu, à la procédure et à l'objet central des recherches, aux critères pour distinguer des terrains de recherches et de planification, à la présence des deux aspects de la structure fonctionnelle-spatiale, au contenu de la solution de synthèse finale, ainsi qu'à l'importance et le contenu de cette partie du plan qui se rapporte à la procédure de réalisation de la solution générale de la future structure spatiale de la ville.